

Start en finish van de Elfstedentocht

Het grootste winterse evenement van Leeuwarden is de Elfstedentocht, die gemiddeld zo eens in de 10 jaar wordt georganiseerd. In 1985 en 1986 was er zelfs sprake van de 'Nacht van Leeuwarden'. De cafés bleven open en overal in de stad doken spontaan orkestjes op. Even had Leeuwarden dubbel zoveel inwoners. De sportieve onderdelen van het evenement zijn vele jaren eerder echter al naar de stadsranden verplaatst.

Sinds decennia staan de Swette en de Bonke in binnen- en buitenland bekend als respectievelijk start- en finishplaats van de Elfstedentocht; met de Frieslandhal als plek van organisatie en inhuldiging. Haast niemand weet nog dat vroeger op verschillende plekken in de Leeuwarder binnenstad werd gestart en gefinished. De eerste officiële Elfstedentocht in 1909 werd georganiseerd vanuit hotel Amicitia. Slechts 9 van de 23 rijders haalden de eindstreep op de Zuiderstadsgracht. In 1912 is hotel Weidema aan het Groot Schavernek het hoofdkwartier. Van de 38 wedstrijders en 22 toertochtrijders halen er in totaal 24 de finish voor het hotel. In 1917 is hotel De Klanderij de hoofdzetel van het Elfstedenbestuur. Dit maal bereiken er al met al meer dan 100 schaatsers de finish bij de Beursbrug. Winnaar is dan Coen de Koning uit Arnhem, die in 1912 ook al de snelste bleek. Ook de Elfstedenvoorzitter zelf, Mindert Hepkema, een jonge advocaat woonachtig aan de Willemskade, rijdt de tocht weer uit. De eerste Elfstedentochten trokken trouwens weinig publiek, behalve in Leeuwarden. De landelijke media schenken wel veel aandacht aan het evenement.

Pas in 1929 is het weer zo langdurig koud dat een tocht mogelijk is. Op 12 februari vriest het nog 18 graden en waait er een snerpande noordoostenwind. De belangstelling voor de Elfstedentocht blijkt in die twaalf jaar onderbreking flink gegroeid: 98 wedstrijdrijders melden zich bij De Klanderij, terwijl 206 toerrijders vertrekken vanuit het aan de overkant van het Zuiderplein gelegen Spoorzicht. Beide hotels liggen op een steenworp afstand van de Willemskade; voor de laatste keer de plek waar de rijders het ijs op- en afstappen. 1929 is het eerste en enige jaar dat een Leeuwarder de Elfstedentocht wint: Karst Leemburg. Deze transportarbeider is gewend aan zwaar werk. Bovendien heeft hij de hele winter aan droogtraining gedaan. En met zijn dikke witte wollen trui en puntige ijsmuts heeft Leemburg weinig last van de kou, die een aantal van zijn naaste rivalen uitschakelt. Het is half vijf als hij bij de Willemskade arriveert onder een oorverdovend gejuich. Dan wordt hij op de schouders genomen en naar De Klanderij gebracht, waar hij opmerkelijk fit zijn verhaal doet. Leemburg heeft de tocht voltooid in elf uur en negen minuten; acht minuten sneller dan zijn naaste concurrent Jongert. De overwinning heeft een prijs. Een klein stukje van de grote teen van Karst moet worden afgezet wegens bevriezing.

In 1933 worden grote veranderingen doorgevoerd. Op 16 december ligt de stadsgracht bij de Willemskade en de Harlingertrekvaart nog goeddeels open. Het bestuur besluit om ditmaal 'om de zuid' te gaan, dus eerst naar Sneek en als laatste controlepunt Dokkum. De startplaats wordt de vijf kilometer buiten Leeuwarden gelegen Boksumerdam. De deelnemers zullen er met auto's en bussen naar toe worden gebracht. De eindstreep ligt aan de voet van de Oldehove op de stadsgracht

bij de Prinsentuin. De inhuldiging is in hotel De Groene Weide aan de Harlingersingel.

In 1940 en 1942 moeten de ridders lopend van de binnenstad (verspreid over de Harmonie, de Beurs en Spoorzicht) naar Schenkenschans. In 1941 is de start bij de Oldehove en de finish bij Schenkenschans. Vandaar gaat het lopend naar de Harmonie. In 1940 sneeuwt het zo hard dat het eindpunt wordt verlegd naar Wier. Vanaf 1940 zetelt de organisatie in De Groene Weide, hoewel ook nog wel in het Oranje Hotel wordt vergaderd door het bestuur van de vereniging. In 1941 wordt bepaald dat er voortaan maar één winnaar kan zijn. 'Ten overvloede' wordt gezegd dat vrouwen niet aan de wedstrijd mogen meedoen. Dat jaar staan er maar liefst 250 deelnemers geregistreerd. Het lukt te elfder ure om iedereen in hotels of bij particulieren onder te brengen. Vanaf 1942 wordt de tocht definitief eerst 'om de zuid' gereden.

In 1947 is de start van de wedstrijd in de loods van de Friesche Kolenhandel aan de Snekertrekweg. Vandaar is het 200 meter (hardlopen) naar de Swette. In 1954, 1956 en 1963 is het vertrekpunt voor de wedstrijdrijders de infrarode droogtunnel van de firma Postuma aan het eind van de Verlengde Schrans.

De route ging in de jaren 50 en 60 via het Van Harinxmakanaal naar de Swette. In januari 1963 lukt het ondanks de strenge vorst niet om de finish bij de Prinsentuin te laten plaatsvinden. De PEB-centrale loost te veel warm water in de grachten. Er wordt besloten om de eindstreep over de Grote Wielen te trekken. Bij de latere Elfstedentochten speelt zelfs De Groene Weide, het oude hart van de organisatie geen rol meer. De Frieslandhal krijgt een spilfunctie.

De laatste jaren wordt er weer voorzichtig geopperd om de finish terug naar de binnenstad te halen.